

Wat as...

n verhoal ien t Grunnegers deur Bé Kuipers

n Joarofwat leden kwam ik op ain van mien laangere fietstochten ien de buurt van Barger-Oosterveld, aan oostkaant van Emmen, doar ik overnachten wol. Aan boetenkaant van dit dörp, n honderd meter van weg òf, ston n boerderij. Ien toen n vlaggemast mit n soeterge, slaphangende vlag der aan, verder gain bord bie weg of zo. Mor ik heb hom mit wat muite toch vonden, dizze boeren-netuurcamping.

Ien dizze omgeven van Barger-Oosterveld, richten Duutse grens, het mien pa (1896-1977), vrouger ien zien jonge joaren omstruund, zo'n anderhaalf, twij joar. t Was ien Eerste Wereldoorlog, of zoas ze ien dij tied zeden, 'de Grootte Oorlog'. Men wis dou ja nait dat ter n dikke twinnege joar loader, nog n twijde oorlog volgen zol, nog veul groder en veul slimmer.

Doalek ien 1914 haren Gallieerden n economische blokkoad tegeen Duutslan iensteld en der wer vanoet Nederland bie haile grens laangs slim smokkeld mit Duutslan. Nederland was doodsbenauwd dat Gallieerden de iendruk kregen dat wie handel dreven mit Duutslan. Doarom wer oetvoer van levensmiddeln noar Duutslan bie de wet verboden en bestrafft as smokkel. Nederland wol koste wat t kost neutroal blieden.

Mien pa was ien eerste oorlogsjoaren as dainstplichteg soldoat ien ien t leger. Dou zien dainstplicht oflaip kon e bietaiken as hulpcommies, om grens mit Duutslan te bewoaken. En dat dee e, hai haar wel zin aan wat oaventuur en hai haar doarbie n redelk traktement. Bie hom thoes was t gain vetpot, dat zodoude.

t Was n onrustege tied ien Nederland. Revolutie bruide, net as overaal ien Europa. Bedrieven gingen kepot, doezenden aarbaiders kwamen op stroat te stoan. Mensen haren honger, t broodrantsoen was verleegd. Militairen waren ien Amsterdam en Rödderdam ienzet om plunderings kop ien te drukken. En doar kwam Spoanse griep nog bie, mit allain al ien Nederland 27.000 doden.

De gevolgen van de 'Grootte Oorlog' slougen ook haard tou ien Zuudoost-Drenthe. Ain van dörpen dij der oetsprong was Barger-Compascuum, n dörpke tegeen Duitse grens aan, oostelk van Emmen, even wieder as Barger-Oosterveld. t Ging ien dij tied om n vrij jonge veenkolonie, mit migranten overaal vandoan, grode steden ien t Westen, mor ook oet Duutslaand, en dij voak wat oetvreten haren, doar ze vandoan kwamen.

Waarklooshaid was hoog ien dizze contrainen, want törf verloor net ien dij tied zien positie as belangriekste brandstof. Der wer aal meer stainkool bruukt veur traainen en aander mesienen op stoom en ook veur gewone kaggels. Bewoonders mozzen haard knooien veur heur be-stoan. t Was doarom nait zo roar dat ter veul streupt en smokkeld wer, want dat beschauwden zai zulf nait as n misdrief.

Overhaid gaaf hoogste veurrang aan t opsporen en berechten van smokkeloars. Doezenden soldoaten werden noar grensbewoaken overplaatst en de vrizze hulpcommiezen kregen ap-moal karabijnen oetlangd. Ien tussentied nam t verlet om eten ien Duutslan nog aal meer tou en doarmit ook de winst veur smokkeloars.

Ik kom hier op omdat ik n zetje leden min of meer bie touvaal n bouk lezen heb: 'Van daad tot vonnis. Door Drenten gepleegde criminaliteit voor en tijdens de Eerste Wereldoorlog', n proefschrift van historicus dr. Albert Eggens oet Azzen. Eggens dook ien de vonnissen van misdrieven oet de veenderijen, de olle zaanddörpen en t stadje Coevorden. Mor hai beschrift ook de omstandegheden van bewoonders, smokkeloars en streupers en van de commiezen en hulpcommiezen ien t gebied bie Duutse grens laangs.

Bie t lezen van dat bouk van vil veur mie t kwartje. Verhoalen en anekdotes van mien pa kon ik nou controleren mit feiten oet dit bouk. En hail veul klopte ook ienderdoad. Hail apaart veur mie om wat over mien pa zien affeer te lezen, van hoast honderd joar leden. Stonden ook wat foto's van commiezen ien en ik heb ze netuurlek apmoal hail secuur noazöcht of ik mien pa ook aargens op stoan zaag. Mor ik kon niks vienden, schane.

t Gebied achter Emmen, richten Duutse grens was aan t begun van 20e aiw nog mor naauw ontgonnen en beston oet hoogveen, haaidevelden en bozzen, mit oetgestrekte moerazzen en moerasrivierkes, zoals de Runde. Bie nacht en ontied, weer of gain weer, lagen mien pa en zien moaten ien dat terraain op wacht om smokkeloars te betrappen, n hail oaventuur.

Dij smokkeloars konden heur terraain vanzulf veul beder as dij vremde commiezen. Hier en doar is der wel ais n smokkeloar trappaaierd, mor t hulp nait veul. Summege smokkeloars laipen allenneg en haren mor waaineg bie heur, n pakje ien binnenbuus. Laipen ook grodere groepen, sums wel tot n man of twinneg, mit veul meer smokkelwoar ien kruikoaren of alderdeegs op boerenwoagens.

Ien zo'n groep haar elk n toak. Op oetkiek stoon en woarschaauwens ofgeven mit daaiergeluden, of commiezen oflaaiden mit nep-smokkelwoar. t Droagvlak was groot veur t smokkeln, mensen ien dörp hongen voak n douk veur t roam of n zetten n kraant achter n blompot as der onroad draagde.

Mien pa was, net as aal zien collegoa-commiezen, ienkwartierd bie börgermensen. Hai vuilde hom wel aantrokken tot dizze lu, smokkeloars en streupers ien heur omstandegheden, mit heur kennis van wilde daaiere en netuur. Want hai was zulf ook n netuurmens en n oaventuraaier. Thoes was e boerenaarbaider ien daghuur, dagloner zoas dat dou haitte. As der gain waark was, zoas bie winterdag, was e ook visser, joager en wilsterflapper.

Hai kreeg, meschain wel mit vanwege dij sympathie, op n zeker moment kennis aan n wichtje oet dij omgeven en haar der n tied verkeren mit. Of dat toustoon was vanwege zien functie as hulpcommies, feidelk n opsporingsambtenoar, en hou hai dat verantwoorden kon, wait ik nait. t Bouk het t wel over 'onacceptabele relaties van commiezen met de bevolking'. Mien pa haar t doar nooit over.

Jammergenog kwam der ienains onverwacht n end aan dij verkeren. t Wichtje van rond de twinneg joar kreeg, zoas zoveul mensen en benoam jongern ien 1918, de Spoanse griep en overlee noal schielek. Oet zien verhoalen, mor meer nog oet zien dagboukaantaikens oet dij tied, bliekt dat de dood van zien wichtje mien pa slim aangrepen het.

Pas ien 1944 kwam e mien moeke tegen, vlak noa oorlog bennen ze traauwd en nog wat loader ben ik geboren. Ik denk wel ais bie miezulf, wat zol der gebeurd wezen as mien pa mit dat wichtje traauwd was en wat, as hai der kiender bie kregen haar? Was ik den ien dizze omgeven geboren en opgruid? Of was zai mit hom mit goan noar zien geboortedörp op t Hogelaand?

Ien baaide gevalen was ik den zo'n viefentwintig joar eerder geboren en zol ik nou ien de negenteg wezen. Meschain was ik al laank dood en begroaven en kregen joe dit stukje nou nait onder ogen. Mor den haar ik wel kriezesjoaren mitmoakt en oorlog. En ik haar woarschienlek t vogelvangen van hom leerd en t joagen. Mor ja, as komt bie meulen te pas...

En ik was meschain ook wel n oaventuraaier worden, net as mien pa. Aaltied ien boeten, aaltied ien lucht om kieken veur t weer, mor ook noar vogels, hou ze trekken. Mor ik ben ien n hail aander tied groot worden. Mien pa zee vrouger wel ais veur de grap dat ik n kwart aiw te loat geboren ben. n Apaarde gedachte.

Toch spreken ploatsnoamen zoas Barger-Oosterveld, Barger-Compascuum en Klazienaveen mie altied nog aan, hoast n aiw loader. Alewel der gain spoor meer van oorspronkelke omgeven te zain is. Ales is ontgonnen en ofgroaven. t Landschap oogt plat en wied, as n moderne polder. Barger-Oosterveld, vrouger n aarmoudeg dörpke ien t veen, is tegenwoordeg n keurege boetenwiek van Emmen.

Groninger verhalen online

De eerder verschenen Groninger verhalen van Bé Kuipers staan 'los' online via:

 www.contactblad.info/groningerverhalen.html